

УДК 911.3

Дмитрук О.Ю., Кононенко Т. В.

ЕКОСТЕЖКА «ІСТОРИЧНИМИ МІСЦЯМИ МІСТА-КУРОРТУ БОЯРКА»

В статті розкривається зміст розробленої автором екологічно-пізнавальної стежки «Історичними місцями міста-курорту Боярка». Обґрунтовується вибір території дослідження та її туристсько-рекреаційний потенціал, а також важливість проведення екотуристської діяльності для міського населення.

Ключові слова: екотуризм, екоосвіта, екостежка.

В статье раскрывается содержание разработанной автором экопознавательной тропы «Историческими местами города-курорта Боярка». Обосновывается выбор территории исследования и ее туристско-рекреационный потенциал, а также важность проведения экотуристской деятельности для

городського населення.

Ключевые слова: екотуризм, екообразование, экотропа.

The article reveals the contents of the authors' eco-cognitive path «Historical places of resort Boyarka». It motivates the choice of explored area, its tourist and recreational potential, and the importance of ecotourism activities among the urban population.

Key word: Ecotourism, ecological education, ecotrail.

Постановка проблеми. Екотуризм є стрижнем концепції сталого туризму. Він є найчистішою формою подорожі, що сприяє навколишньому середовищу, оскільки відбувається зазвичай на територіях з найкращими природними краєвидами, безпосередньо сприяє охороні натурального природного та культурного середовища даних районів, а його учасниками є люди з високою екологічною свідомістю і природничою вразливістю. Цей туристичний напрям набуває все більшої популярності серед різних верств населення [1]. Створення в містах неподалік від Києва (у нашому випадку – Боярка), що мають певний потенціал для розвитку екотуризму, сприятиме його популяризації. Вигідне місцезнаходження Боярки в півколі великих зелених масивів обумовлює сприятливі умови для створення екостежок.

Аналіз наукових публікацій показав, що в дослідженнях розглядається як природна [4, 5, 6, 7], так і історико-культурна складова території міста Боярка [9, 11, 12]. Однак інформація подається переважно як історико-краєзнавчі описи та спеціалізовані дослідження Боярської лісової дослідної станції, власне дидактичних екотуристських розробок практично немає.

Мета статті – дослідити туристсько-рекреаційний потенціал міста Боярка та обґрунтувати проект екостежки «Історичними місцями міста-курорту Боярка».

Виклад основного матеріалу. Міські мешканці цілком природно прагнуть виїхати на природу, щоб у спілкуванні з нею звільнити свою нервову систему від навантажень, що накопичилися в умовах урбанізованого середовища [2]. Саме для задоволення таких потреб мешканців великих міст була розроблено проект екостежки «Історичними місцями міста-курорту Боярка».

Територія екостежки проходить в південно-західній частині міста та об'єднує заселену частину міста з лісовими насадженнями, які знаходяться на околиці. Загальна протяжність маршруту 7750 м, на маршруті виокремлено 15 оглядових точок. Рекомендований час проходження 5 год 20 хв. Маршрут розроблено для учнів старшого шкільного віку та студентів, а також для всіх бажаючих ознайомитись з історико-культурною спадщиною та природою міста.

В основу розробки екостежки містом Боярка було покладено фізико-географічне, соціально-економічне, культурно-історичне та медико-фізіологічне дослідження даної території.

Початок маршруту проходить по давньозаселеній частині міста Боярка і включає в себе такі оглядові точки, як «Паротяг «Кукушка»», «Пам'ятник воїнам ВВВ», «Будаївське городище», «Будаївські ставки»,

«ЗОШ №2» та «Боярський краєзнавчий музей», що розповідають про найдавніше минуле цієї території. Боярка – молоде місто, проте Будаївка – його колиска – одне з найдавніших поселень в Україні. Перша згадка про Будаївку в історичних документах відноситься до початку XVI ст. Тоді ця територія перебувала під владою Литви, а після Люблінської унії 1569 р. її захопила Польща, і Будаївка належала польським магнатам Корецьким. Згідно з Андрусівським перемир'ям 1667 р. село остаточно перейшло до Росії. У документах 1-ї пол. і сер. XVIII ст. йдеться, що разом з навколишніми селами Будаївка входить до складу володінь Києво-Печерського монастиря. Після секуляризації монастирських земель, Будаївка стала державним селом. З 1845 р. воно входило до складу Білогородської волості Київського повіту.

Щодо походження назви «Будаївка» існує декілька версій. Перша з них ґрунтується на народній легенді про козака Будая, який заснував городище. За іншою версією, назву села тлумачать як похідне від слова буда. Буда – це кустарне виробництво по видобуванню деревної маси дьогтю, вугілля, що було поширено в Україні в XVI-XIX ст [12].

Назву міста "Боярка" етимологи пов'язують зі словом буерак (байрак). На складеному І. Ушаковим плані Києва 1695 р. в його околицях трапляються назви Боярак, Бояраки. Село Тарасівка розміщене в ярах, у розмитій водою долині, а сусідня з ним Юрівка розмістилась на пагорбах, дослівно по-старослов'янському «на юру». Отже, на юру – Юрівка, на буєраках – Боярка [9].

Територія сучасної Боярки заселена з давніх часів. Поблизу міста виявлено поселення скіфських часів (VIII-VII ст. до н.е.). Збереглися залишки невеликого слов'янського городища часів Київської Русі. Городище «Перетвірка» (від назви річки Притвірки, що протікала поблизу) – фортифікаційна споруда, що є нині пагорбом, на якому нині стоїть місцева Свято-Михайлівська церква і розміщений старий цвинтар. Розмір, форма, навіть те, що городище з усіх боків омивається водою, є свідченням штучного походження пагорба, та дає підстави вважати його оборонною спорудою для захисту від ворогів. Пагорб з рештою території з'єднувався вузькою смужкою суходолу, перекопаного глибоким ровом, через який було перекинуто підйомний міст. Споруда входила до складу Віто-Бобрицької оборонної лінії – однієї із системи "Змієвих валів". Починалася ця лінія біля с. Перевіз в Ірпіні та йшла через місцеві ліси вздовж річок Бобриці, Віти та Сіверки і далі до Дніпра. За цією лінією тягнулися вали вздовж р. Стугни. Залишки Віто-Бобрицької лінії дуже добре видно у Плисецькій дачі Боярського лісгоспу та біля с. Круглик. Нині городище охороняється державою, як історична пам'ятка [11].

Потрапивши в лісові масиви, що починаються одразу за житловими кварталами можна довідатись про природу боярського лісу. Його територія добре вивчена Боярською лісовою дослідною станцією, що дає можливість повноцінно дізнатися інформацію про природу регіону. Частина подорожі, що проходить лісовими насадженнями включає в себе відвідування як

історичних, так і природних оглядових точок: «Пам'ятник євреям жителям Боярки, Тарасівки та Білогородки розстріляним в роки ВВВ», «Пам'ятник Вузькоколійці», «Йосипський ставок», «Березовий гай», «Долина Надсона», «Алея сучасного живопису», «Лісова галявина».

Територія характеризується як південна частина Київського Полісся на межі з Лісостепом, де зустрічаються ділянки, які являють собою типові задрові рівнини Полісся і чітко виражені еродовані форми рельєфу Лісостепу. Територія чередується з глибокими балками і підвищеннями [7].

Клімат району помірно-континентальний з м'якою зимою і теплим літом та відносно високими середньорічними температурами та значною кількістю опадів. Сумарна тривалість сонячного сяйва за рік становить 1927 год., або 43% можливої. Протягом року найбільша тривалість сонячного сяйва спостерігається у червні та липні (по 279 год.), найменша (39 год.) – у грудні. Середньорічна температура повітря в Боярці становить 7,7 °С, найвища вона в липні (19,3 °С), найнижча – у січні (мінус 5,6 °С) [4].

Найбільш популярною рослинністю боярського лісу є: дуб червоний (*Quercus rubra*), сосна Банка (*Pinus banksiana* Lamb.) та звичайна (*Pinus sylvestris* L.), бук лісовий (*Fagus sylvatica*), акація біла (*Robinia pseudoacacia* L.), пирій повзучий (*Elytrigia repens*), грицики звичайні (*Capsella bursa-pastoris* L.), петрові батоги звичайні (*Cichorium intybus* L.), злинка канадська (*Erigeron canadensis* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* Wigg.), ліщина звичайна (*Corylus avellana* L.) [8].

В м. Боярка є річка Притвірка, що витікає з болітця, що на південно-східній околиці міста Боярка. Впадає в річку Бобриця, а потім в Ірпінь. Серед приток — струмок зі Срібного джерела у місті Боярка. На Притвірці створено сім ставків – чотири в межах міста («Санаторний», «Старобоярський», «Київський» та «Залізничний») і три в лісі («Шкільний», «Лісовий», «Йосипів»). В боярському лісі є Срібне джерело у воді якого підвищений вміст срібла [3].

В завершення мандрівки туристи прогулюються вулицею Хрещатик на якій відвідують старовинні дачі, Архітектурний комплекс ліцею ім. Богуна з Свято-Миколаївським храмом.

Для ефективної роботи даної екостежки були обґрунтовані правила поведінки на маршруті та можливі навантаження на територію. Так як маршрут пролягає в межах лісових масивів, то інтенсивність проведення екскурсій може змінюватися за сезонами. Найменші навантаження мають бути у весняну пору року, адже рослини найбільш вразливі й механічне пошкодження туристами (навіть не навмисне) може вплинути на їх ріст і розвиток. В зимовий час пересування може бути ускладнене сніговими наметами. Найоптимальнішими сезонами для проведення екскурсійної діяльності на маршруті є літо та осінь. Допустима кількість екскурсантів 10 – 15 осіб. Періодичність проведення екскурсій 2 – 3 рази на тиждень, бажано в будні дні, адже у вихідні та свята місто людне, а в лісі й так

достатньо відпочиваючих.

Висновки. На сьогодні з'явилося багато нових, досить ефективних форм екологічної освіти, однією з них є екологічні стежки. Особливістю роботи на навчальній екологічній стежці є поєднання теоретичних знань з особистою участю в різноманітних практичних справах захисту й поліпшення природи, а також у пропаганді знань про її охорону. Боярка – місто, яке має багате історичне минуле і потужний потенціал. Використати всі наявні можливості для того, щоб відродити колишню славу рекреаційної зони, створити достойні комфортні умови для проживання жителів, зміцнити економічну базу міста – такі завдання потрібно ставити перед собою новому поколінню. Поступово яснішає обличчя славного міста, світлішає його аура, його мешканці все більше вірять у власні сили, з'являються перші плоди безсумнівного розквіту вічно юної Боярки. Допомогти в цьому може розробка екостежок містом та його околицями, першим з яких стане запропонований проект екостежки «Історичними місцями міста-курорту Боярка».

1.Бойко М.Ф. Використання екологічних стежин для екологічної освіти студентів / М.Ф.Бойко // *Екологічна освіта і виховання: досвід і перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* – К., 2000. – С. 181-185.

2. Дмитрук О.Ю. *Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу.* – Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2004. - 192 с.

3.Збережи свою річку: підсумки виконання проектів програми малих грантів / За ред. Марушевського Г.Б. — К.:Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2005. — 112 с.4.

4.Природа Київської обл. / за ред. Маринича О. М.. – К.:Вид-во Київського ун-ту, 1972. - 235 с.

5.Проект організації та розвитку лісового господарства Боярської Лісової Дослідної Станції Національного аграрного університету., Пояснювальна записка. 1998 р. 6-8.

6.<http://www.boyarka-inform.com>.– інформаційний портал міста Боярка.

7.<http://www.rbkm.com.ua>. – сайт Районного краєзнавчого музею міста Боярки.